

SNM-Spišské múzeum v Levoči a SNM-Múzeum Betliar

výstava LEVOČSKÁ BIELA PANI

Mária Novotná: **Tri poznámky k téme Juliany Korponayovej (legenda, žena, duch)**

článok

Prvá poznámka sa týka mýtu historickej postavy. Od konca 19. storočia prežívala predstava, že v Levoči za rákociovských čias žila mladá a krásna žena (Juliana), ktorá pre sľúbenú odmenu – vrátenie rodinného majetku pre jej jediného syna – predstierala lásku k povstaleckému kapitánovi Levoče, Štefanovi Andrášimu (Andrassy), aby mu jednej noci spod vankúša ukradla kľúč od mestskej brány. Potom bránu tajne otvorila, vpustila do mesta cisárske vojsko, ktoré porazilo povstaleckú Levoču. Táto predstava má oporu len v krásnej literatúre a v niektorých umeleckých obrazoch. Jej mýtus získal pevnú podobu v 19. storočí, ale nezapadal celkom do slovenskej národnej mytológie. Možno preto sa snaha o historickú interpretáciu jej príbehu objavila až teraz. Levoča sa vzdala cisárskym vojskám bez boja, tak, ako to schválila mestská rada, a tak ako to dokladá spísanie podmienok kapitulácie. Vzťah Juliany a Andrášiho, najmä milenecký, sa nedá ani potvrdiť, ani vyvrátiť. Vychádza z poznania súkromnej korešpondencie Štefana Andrášiho, uverejnenej a interpretovanej historikom Kálmánom Thalym. Okolnosti kapitulácie poznáme z archívnych dokumentov v levočskom archíve. V tomto ohľade Juliana nebola ženou-zradkyňou. Preto možno výsledok tohto projektu – katalóg a výstavu – vnímať aj ako príspevok k demytizácii postáv našej histórie.

Získanie nových poznatkov či upresnení o Julianiných osudoch pomohlo aspoň čiastočne zrekonštruovať jej život. Jej stopy sa doložili v Ožďanoch, Mukačeve, Levoči, Bratislave, na Červenom Kameni, v Győri. Dá sa z nich vyčítať dobrá dcéra, verná manželka, obetavá matka, kultivovaná dáma. To, čo napísala vo väzení, najmä srdcervúce slová jej poslednej modlitby, poodhaľujú dušu citlivej ženy. O jej živote i smrti rozhodovali, či už priamo alebo nepriamo, muži – rebelský otec, bojujúci manžel, schudobnený syn a napokon mocný palatín, ktorý ju poslal na popravu. Počet žien v našich dejinách, ktorých história je čo i len takto známa, je veľmi málo. História, ako vieme, zväčša o ženách mlčí. Naš projekt sa preto snažil priblížiť osud tejto ženy nielen z pohľadu veľkej histórie, ale aj z pohľadu jej vlastného, intímneho života. Výskum „dejín žien“ (women's history) v okolitých krajinách začal zhruba v sedemdesiatych rokoch minulého storočia. Na Slovensku sa tejto disciplíne venuje systematická pozornosť len v poslednom desaťročí. Výsledok nášho projektu – katalóg a výstavu – preto možno vnímať aj ako príspevok k našim rodovým štúdiám (gender study).

Tretia poznámka sa týka fenoménu biela pani. Niektorí si myslia, že za to, že Juliana bola nespravodlivo odsúdená, nenašla po smrti pokoj, a preto ako duch v dlhých bielych šatách blúdi po mestských hradbách Levoče. Juliana bola podľa všetkého naozaj nespravodlivo odsúdená. Cez jej ruky prešli listy rebelských emigrantov, ktoré odmietla odovzdať orgánom vtedajšej moci. Aj keď iní za také prečiny neprišli o hlavu, ona áno. Dôvod sa môže hľadať v skutočnosti, že z obsahu inkriminovaných listov by vyšli najavo mená príslušníkov šľachtických rodov, ktoré opustili Rákociho tábor a hlásili sa k Habsburgovcom. Juliana tak mohla byť obeťou intríg. Bielou paňou v pravom slova

zmysle, ako z legiend a povestí ich pozná európska kultúra od stredoveku a naša krajina od novoveku, sa však nestala. Neblúdila po hradbách a neoznamovala tým nejakú katastrofu. Aspoň sa o tom nezachoval žiaden dôkaz. Za „bielu pani“ ju označil až Jókai vo svojom románe. Narážal tým na jej zobrazenie v bielych šatách, ktoré videl na Czaučikovom obraze. Má na ňom fiktívnu podobu a biele šaty, ktoré boli práve vtedy v móde.